

ВІДГУК

офіційного опонента

д.е.н., доц., доцента кафедри міжнародних економічних відносин
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця
Перепелюкової Олени Василівни
на дисертаційну роботу
Самойлович Анастасії Геннадіївни,
«Організаційно-економічне забезпечення цифровізації регіональних
економічних систем»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 073 Менеджмент

На підставі вивчення дисертації та опублікованих за дослідженою темою наукових праць здобувачки, а також матеріалів щодо апробації та практичного впровадження результатів виконаного Самойлович Анастасією Геннадіївною наукового дослідження, можна констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладення в наукових публікаціях та визначити загальну оцінку проведеного дослідження.

Актуальність теми дисертації

Цифровізація є однією із ключових тенденцій еволюції сучасної економіки й світового господарства, оскільки доступ до ресурсів глобальної інформаційної мережі Інтернет відкриває нові можливості. Стає очевидною тенденція до важливості розвитку і впровадження цифрової економіки, яка становить нову цінність. Цей процес відкриває як нові можливості, так і несе певні загрози. Висока швидкість цифровізації всіх аспектів життя обумовлена її позитивними можливостями та наслідками на всіх рівнях.

Цифровізація є перспективним напрямом наукових та прикладних досліджень, оскільки саме цифрова економіка виступає основою розвитку ефективного державного управління, економіки, соціальної сфери. У зв'язку з цим, питання наукового та практичного обґрунтування цифровізації регіональних економічних систем набувають особливої актуальності, у тому числі в умовах сучасних воєнних викликів. Для України питання впровадження цифрових технологій в умовах повоєнного відновлення є актуальним завданням, оскільки глобальна концепція сталого розвитку включає запровадження технологій розумних міст, екологічності та е

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Вхідний № 203/08-4
Дата 25.05.2023

виробництва, націленість на людський розвиток, що повинно стати стратегічним орієнтиром відновлення держави.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами і темами

Дисертація виконана відповідно до тематики науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка», зокрема: 1) «Модернізаційні засади сталого розвитку регіонів України в умовах децентралізації владних повноважень» (№ ДР 0117U004541, 2017-2022 рр.), де авторкою було здійснено оцінку регіонального розвитку та визначено його взаємозв'язок із процесами цифровізації; 2) «Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах переформатування владних відносин» (№ ДР 0120U105292, 2020-2025 рр.), в межах якої здобувачкою було досліджено особливості регулювання процесів цифровізації регіональних економічних систем, що дозволило виокремити напрями їх інституційного забезпечення; 3) «Стратегічне управління підприємствами в умовах післявоєнної відбудови» (№ ДР 0117U004542, 2022- 2025 рр.), в межах якої авторкою здійснено комплексну оцінку рівня цифровізації підприємств в довоєнний період.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та науковими публікаціями авторки дає підстави стверджувати, що теоретико-методичні положення, практичні висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, є достовірними.

Дисертаційна робота має логічну побудову, її авторка системно підійшла до постановки проблеми та її вирішення, формулювання завдань, обрано вірні методи дослідження.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження авторкою використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, а саме: історичного та логічного аналізу (для вивчення еволюції наукових підходів щодо визначення понять «регіональна економічна система», «цифровізація регіональних економічних систем»), групування, систематизації, пояснення й узагальнення, діалектичного і системного підходів (для аналізу та систематизації наукових поглядів вчених, що стосуються об'єкта дослідження); синтезу й аналізу (для пояснення наукових категорій дослідження, аргументування підходів у ході виконання поставлених завдань); графічного, схематичного, табличного способу зображення (для наочного представлення отриманих результатів наукового дослідження, статистичних даних);

картографічного (для групування регіонів України за рівнем цифровізації регіональних економічних систем); нормативно-правового (для вивчення інституціональних засад цифровізації регіональних економічних систем); статистичного аналізу (для оцінювання сучасного стану та виявлення тенденції розвитку процесів цифровізації регіональних економічних систем); порівняльного аналізу (для дослідження європейського досвіду організаційно-економічного забезпечення надання цифрових послуг); структурного аналізу (для обґрунтування підходів до формування організаційно-економічного механізму цифровізації регіональних економічних систем); регресійного аналізу (для вивчення впливу процесів цифровізації на показники економічного розвитку регіонів); абстрактно-логічного (для формування висновків та пропозицій щодо цифровізації регіональних економічних систем).

Теоретичним підґрунтям дослідження стали фундаментальні праці науковців у галузі регіональної економіки, державного управління та економічної теорії. У процесі написання дисертації використано наукові доробки українських та іноземних вчених, фахові наукові статті, монографії, експертні матеріали. При вирішенні завдань прикладного характеру Самойлович А. Г. використовувала нормативні та законодавчі акти; статистичні дані, аналітичні і прогностичні матеріали міністерств і відомств України, Організації Об'єднаних Націй, Європейського Союзу, Організації економічного співробітництва і розвитку та інших аналітичних джерел.

У розділі 1 *«Теоретико-методичні засади дослідження процесів цифровізації регіонального економічного простору»* досліджено сутність та напрями цифровізації регіональних економічних систем (с. 33-44), викладено теоретико-методологічні підходи щодо визначення сутності понять регіональної економіки (с. 45-61), сформовано методичні засади оцінки рівня цифровізації регіональних економічних систем (с. 62-72).

У розділі 2 *«Сучасний стан та тенденції цифровізації регіонів України»* здійснено комплексну оцінку цифровізації регіональних економічних систем (с. 77-111), проведено моніторинг рівня цифровізації регіонів України, що дозволило побудувати їх рейтинги за відповідними ознаками (с. 112-128), досліджено європейський досвід та українську практику щодо організаційно-економічного забезпечення надання цифрових послуг (с. 129-150).

У розділі 3 *«Особливості стратегічного управління регіональним розвитком в умовах цифрової економіки»* проаналізовано інституціональні засади цифровізації регіональних економічних систем (с. 152-168), запропоновано механізм забезпечення цифровізації регіональних економічних систем (с. 175-184), здійснено економіко-математичне моделювання впливу цифровізації на розвиток регіональних економічних систем (с. 185-228).

Основні положення та висновки дисертації доповідалися й одержали схвалення на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Мета дослідження, яка полягала у поглибленні теоретичних положень, обґрунтуванні методичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо організаційно-економічного забезпечення цифровізації регіональних економічних систем у сучасних умовах, досягнута.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та опублікованими науковими працями дає можливість погодитися з такими положеннями, які винесені на захист на предмет наукової новизни:

уперше:

розроблено механізм організаційно-економічного забезпечення цифровізації регіональних економічних систем, який складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків: функціонального, нормативного, рівнів цифрової трансформації та організаційного, що ґрунтується на поступовій інтеграції ключових принципів та пріоритетних напрямів цифрового розвитку на основі досвіду європейських країн, імплементації управлінської моделі гармонізації впливу владних структур різного рівня на процеси цифровізації економіки із застосуванням комплексного підходу до удосконалення інституційно-правового середовища, що враховує функціональні, нормативні, просторові та організаційні аспекти забезпечення процесів цифровізації, та в підсумку дозволяє розробити диверсифіковані напрями активізації цифрової трансформації економічних систем регіонального рівня;

удосконалено:

методичний підхід до оцінки рівня цифровізації регіональних економічних систем, який дозволяє провести компаративний аналіз сучасних трендів цифровізації економічних систем регіонального рівня на основі застосування п'ятиетапного алгоритму дій, який на відміну від існуючих, включає розрахунок показників інфраструктурної готовності, зайнятості населення у сфері ІКТ та споживчої активності Інтернет-послуг;

модель організаційно-економічного забезпечення надання цифрових послуг, яка, дозволяє забезпечити подальший розвиток цифрових послуг та сприяє їх впровадженню у сфері суспільно-економічного життя, яка на відміну від існуючих, заснована на використанні європейського досвіду в частині розвитку управлінських та структурних компонент;

логіко-структурну схему моделі інституціонального забезпечення державного регулювання основних напрямів цифровізації регіональних

економічних систем, яка, у порівнянні з наявними, базується на реалізації відповідних функцій та принципів, що дозволяє виокремити пріоритетні напрями та змістовні складові на різних рівнях їх реалізації (базовій, нормотворчій та виконавчій рівні);

управлінську модель впливу органів влади національного та регіонального рівня на процеси цифровізації у воєнний період, яка, порівнюючи з існуючою практикою, включає розподіл їх функціональних ролей за рахунок використання інструментального забезпечення гармонізації впливу органів влади різного рівня на процеси цифровізації на основі якісної адаптації прийнятих загальнодержавних підходів до реалізації політики цифрової трансформації відповідно до особливостей та соціо-економічних параметрів конкретного регіонального утворення;

дістало подальшого розвитку:

уточнення понять: «регіональна економічна система», «цифровізація регіональних економічних систем», що базується на ретроспективному аналізі теоретичного базису формування даних категорій, що дозволило розглядати їх через призму закономірностей регіонального розвитку та глобалізації цифрових технологій;

теоретичні підходи до розгляду змісту категорії «цифрова економіка», що на відміну від існуючих, враховують глобалізаційні процеси цифрових трансформацій регіональних економічних систем, та дозволяють визначити особливості поширення цифрових технологій в умовах впливу зовнішнього та внутрішнього середовища;

обґрунтування науково-методичного забезпечення щодо аналізу впливу цифровізації на розвиток регіональних економічних систем за рахунок використання економіко-математичного моделювання, яке включає в себе побудову кореляційно-регресійних моделей залежності показників регіонального розвитку на результуючу ознаку (валовий регіональний продукт);

визначення стратегічних детермінант розвитку регіональних економічних систем за рахунок встановлення впливу параметрів цифровізації на показники регіонального розвитку, які визначено на основі застосування методів економіко-математичного моделювання та розрахунку індикаторів регіонального розвитку в довоєнний період.

Практичне значення результатів дослідження

Основні теоретичні висновки й науково-практичні рекомендації авторки впроваджено в освітній процес Національного університету «Чернігівська політехніка» МОН України, зокрема, під час розроблення та викладання

навчальних дисциплін «Регіональна економіка», «Інноваційно-інвестиційний менеджмент» та «Інституціональна економіка» (довідка № 202/08-513/ВС від 30.03.2023 р.).

Рекомендації авторки використані у практичній діяльності: Департаменту економічного розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації (довідка № 02.01-21/226 від 10 лютого 2023 року); Управління освіти і науки Чернігівської обласної державної адміністрації (довідка № 04- 24/550 від 16 лютого 2023 року; Головного управління Національної служби у Чернігівській області (довідка № 0023-03-03/67 від 06 лютого 2023 року); Бучанської міської ради (довідка № 12.1-09/562 від 21 березня 2023 р.).

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

За результатами дослідження опубліковано 20 наукових праць, з них: дві статті у виданнях, що входять до наукометричної бази Web of Science, один розділ у колективній монографії, п'ять статей – у наукових фахових виданнях, десять публікацій апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій – 10,18 д.а., з яких авторці належить 7,82 д.а.

Авторкою дотримані вимоги п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів тим, що містяться у дисертації і виносяться авторкою на захист, апробації її основних положень.

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності.

Дисертантка дотримувалася норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок авторки в опублікованих у співавторстві працях.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації

Наголошуючи на загальній позитивній оцінці, вважаємо за доцільне висловити зауваження та положення дискусійного характеру.

1. У п.п. 1.2 авторка значну увагу приділила дослідженню ретроспективного стану цифровізації регіональних економічних систем та опрацюванню низки теорій регіонального економічного розвитку (с. 45-62), проте залишила поза увагою найновіші теорії регіональної економіки - нову концепцію техноміст, концепцію конкуренції міст та регіонів тощо.

2. На нашу думку, недостатньо висвітлено позитивні і негативні аспекти, які спричиняє розвиток цифрової економіки. Доцільно було б розкрити можливості, переваги, ризики та загрози від впровадження цифрових технологій.

3. Робота значно виграла б, якщо авторкою було запропоновано шляхи подолання або мінімізації негативного впливу процесів цифровізації на розвиток регіональних економічних систем.

4. У п.п. 3.1 (с. 156-159) авторкою представлено ключові складові моделі інституційного забезпечення регулювання процесів цифровізації регіональних економічних систем, а саме програмно-цільову, інфраструктурно-технологічну та інформаційно-просвітницьку компоненти. На нашу думку, доцільно було б представити зазначені компоненти у розробленій здобувачкою логіко-структурній схемі моделі інституціонального забезпечення державного регулювання пріоритетних напрямів цифровізації регіонів (с. 160), а також окреслити їх роль, значення, параметричні характеристики та функціональне навантаження у регулюванні процесів цифровізації економічних систем регіонального рівня.

5. Варто зазначити, що проведене на основі наявних статистичних даних дослідження досить детально характеризує стан розвитку цифровізації економічних систем у межах регіону. Однак, робота мала б більш завершений вигляд, якби авторка приділила увагу розвитку цифровізації на рівні районних, сільських та селищних утворень, оскільки їх рівень застосування цифрових технологій значно впливає на загальний потенціал цифровізації регіону.

Висловлені зауваження та вказані дискусійні положення не знижують загальної теоретичної та практичної значущості, обґрунтованості її достовірності основних положень дисертації та не впливають на рівень наукової новизни, відповідно не змінюють результати й головні висновки дослідження Самойлович Анастасії Геннадіївни.

Загальна оцінка роботи та її відповідність встановленим вимогам

Запропоновані положення наукової новизни, що полягають у формуванні теоретичних та практичних положень щодо організаційно-економічного забезпечення цифровізації регіональних економічних систем, є суттєвим

внеском у розвиток теорії та практики регіонального управління. Дисертаційна робота Самойлович Анастасії Геннадіївни «Організаційно-економічне забезпечення цифровізації регіональних економічних систем» є завершеним, цілісним науковим дослідженням, виконана на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне й практичне значення.

Дисертаційне дослідження «Організаційно-економічне забезпечення цифровізації регіональних економічних систем» відповідає спеціальності 073 Менеджмент, за формою і змістом відповідає вимогам викладеним у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Робота оформлена відповідно до вимог Наказу Міністерства освіти та науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40.

Авторка дисертації «Організаційно-економічне забезпечення цифровізації регіональних економічних систем», Самойлович Анастасія Геннадіївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 Менеджмент.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних
економічних відносин
Харківського національного
економічного університету
імені Євгена Кузнеця
МОН України

Олена ПЕРЕПЕЛЮКОВА